

BARSI ERNŐ

**KISFALUDY SÁNDOR
DALBAN, MUZSIKÁBAN**

SÜMEG 1994

SÜMEGI VÁROSI MÚZEUM
GYŰJTEMÉNYE

Nyilvántartási szám:
S.M. 2002/2565/3

Kiadja a Sümegi Fórum Alapítvány
a Sümegi Városi Múzeum
és a Veszprém Megye Kultúrájáért Alapítvány
támogatásával

Felelős kiadó: MIKLÓSI SIKES CSABA

A borítón Kisfaludy Sándor szülőháza,
ma a Városi Múzeum épülete
Metszet a 19. sz. elejéről

ISBN 963 04 4564 6

Nyomdai előkészítés: INNOPRESS Kft.

Kisfaludy Sándor VÁROSI MÚZEUM
8330 Sümeg, Kilyi utca 17. tér
Tel: 52-020

Dalban, muzsikában

A költők, nagy alkotók sorsa különböző. Vannak köztük olyanok, akiket saját koruk nem tud értékelni, csak az utókor. De a fordítottja is előfordul. A kortársak által elismert, népszerű költőkhöz, alkotó tehetségekhez az utókor lesz hálátlan. Nevüket talán még megőrzi, esetleg emlékhelyeiket is látogatja, de műveiket már nem olvassa, nem ismeri. Sajnos, a magyar történelmi múlt és a Balaton nagy költőjének, a Himfy dalok írójának is ilyesféle a sorsa. A 70. névnapja tiszteletére 1843. március 17-én rendezett ünnepélyen Eötvös József köszöntőjében még azt mondta róla, hogy "legnépszerűbb költője hazámnak". Ámde ma szinte nem is olvassák verseit. Emlékhelyeit, kivált Sümegen és Badacsonyan ugyan felkeresik a turisták, de ha tőlük azt kérnénk, hogy mondjanak valamilyen verset Kisfaludy Sándortól, a legtöbben egy srófát sem tudnának tőle idézni. A mai rohanó világban aligha remélhetjük, hogy valaki neki fog ezt a hiányt, s hozzákezd Kisfaludy Sándor verseket memorizálni. Ám ha szeret énekelni, s dallá vált verseit dudolgatja, a dallammal együtt a szöveget is meg fogja jegyezni. Ilyenformán akaratlanul is megtanul néhány szép Kisfaludy Sándor verset.

Verseinek éneklése közben arra is rá kell jönnünk, hogy költészete nem csupán egy tőlünk már messzeeső, régmúlt kor emberéhez szóló, többségében szerelmi líra, hanem vannak benne olyan gondolatok, melyek napjaink magyarsága számára is rendkívül időszerűek, sőt életbevágóan fontosak. A mai, helyét kereső, öntudatában, magyarságában megfogyatkozott, elbizonytalanodott társadalmunknak most sem lehet jobb tanácsot adni annál, mint amit Kisfaludy Sándor a füredi Magyar Nemzeti Játékszín megnyitására írott Nemzeti Énekének 2. versszakában mond:

Adgya Isten! hogy a Magyar
Hazáját és Nemzetét,
Nyelvét, s ősi tulajdonát
Szeresse, mint életét.

A Magyar csak addig élhet,
Míg s nyelve és szíve
Magyar marad: Vége neki
Ha magának nem híve.

Kár, hogy abban az időben, mikor Kisfaludy Sándor nagy népszerűségnek örvendő verseit írta, még nem voltak hasonló költői tehetséggel megáldott, s a magyar talajban gyökerező zeneszerzőink. Legtöbb versét idegenből jött, szerényebb képességű, s képzettségű szerzők zenésítették meg. De még így is ezek a korabeli megzenésített Kisfaludy dalok egy korszakot idéznek. S olyan sikerült is van közöttük, mint a Magyar szüretelő ének, mely nem kisebb zeneszerzőnek, mint Beethovennek nyerte meg tetszését annyira, hogy zongorakíséretet írt hozzá, bevette népdalfeldolgozásai közé, sőt felhasználta IX. szimfóniája utolsó tételében az Örömmóda dallamának megformálásához. (1)

Kisfaludy Sándor maga is muzsikált, sőt zenét is szerzett. Zenével való kapcsolatáról, zeneszerző tevékenységéről Major Ervin írt alapos tanulmányt Kisfaludy Sándor és a magyar zenetörténet címmel. (2) A költő önéletrajzából idézi, hogy: "Gyakorlott hangszerei a ' hegedű és a ' magyar tárogatónak kimiveltebb mássa, a' Hauptbois volt. Ezt azonban nem sokára elhagyta, és csak a' hegedű mellett maradt, mellyet mind addig gyakorlott, míg a' háboruban a' kard azt fel nem váltotta."

De valójában még a háborúban sem vált meg hegedűjétől. Itáliába is magával vitte. Mikor a francia csapatok körülzárták csapatát, ezt írja a milánói citadellában 1796. május 28-án: "Az unalom soha se emészté így lelkemet, testemet, mint e mostani fogságomban. Ha a hegedűm itt nem volna, mellyet szerentsémre nállam tartottam - melynek hangjai által véletek beszéllek -, hát egészen el kellene senyednem".

Francia fogságában Draguignannban (1796. augusztus 14-én) is hasonlóan ír: "olvasásban, hegedülésben, gondolkodásban, 's' így a' legszebb társaságban, a' Mus'áknak és a' barátságának néma társaságában" tölti idejét délig úgy, hogy "valóban nem tudta, mi az unalom".

Délután pedig " egy néhány ide való frantzia polgárral, a' kik muzsikát tudnak, Quartetteket" játszott. (5)

" ... nagy hajlandóságot és tehetséget érzett magában a' hangköltésre, mellyben, Avatottak' állítása szerint, igen eredeti Ideáji voltak: mint p.o. az, hogy Ő historiai rajzolatokat, Catastrophákat, költői Fantáziákat, Regéket 's a' t. szeretett volna Muzsika által kifejezve előadni." ... 1793 körül "Esmerte Salierit, Weigt, Beethovent." (6)

Kompozíciói közül két Magyar tánca, és egy Magyar insurrecció indulója maradt fenn. A Magyar táncokat (Ongarese felirattal) Kisfaludy Károly Aurorája tette közzé az 1822-i I., és 1823-i II. évfolyamaiban. Később, 1869-ben Bartalus István is közölte azokat Magyar Orpheusában. (7) A könyv előszavában ezt írja róluk: "Harmóniája egyszerű, láttatja a művelkedőt, de még sem mindennapi; dallamaiban pedig tiszta magyarság s oly kellem, gyöngédség ömlik el, minőre egyedül ő, mint boldog szerelem írója lehetett képes."

A Magyar insurrecció induló kéziratban fennmaradt másolatai példányát Major Ervin találta meg a budapesti Nemzeti Zenede könyvtárában, s tette közzé fentebb említett tanulmányában. (8)

A két Ongarese feliratú Magyar táncnak és az Insurrecció indulónak Major Ervin szerint feltűnő a "stiláris egyezése."

A két Ongarese tulajdonképpen nem tánc, hanem magyaros induló. Igen valószínű, hogy ezek a magyarok is az insurrecció idején keletkeztek... Boka András és Csermák Antal György insurreccionális muzsikájához méltóan sorakoznak Kisfaludy Sándor e kompozíciói, amelyek őt az 1809-i insurrecció legelső költő-komponistájává avatják".

Énekeljü hát ma is Kisfaludy Sándor dallá vált verseit, muzsikáljuk szép szerzeményeit. Ne hiányozzanak zeneiskolásaink tanulmányaiból, műsoráiból, hivatásos és műkedvelő muzsikusaink repertoárjából. Nemcsak gyönyörűségünket leljük bennünk, nem csupán Kisfaludy Sándor emlékét ápoljuk megszólításunkkal, hanem magyarságtudatunkat is erősítjük, s megmaradásunkat munkáljuk.

BARSI ERNŐ

Himfi

A Kesergő Szerelme. CC. Dall.
Musikára tette Spech János 1807.

É - den bol - dog ke - be - lé - ben vagy a po - kol
fe - ne - ke - ben, csak

quasi ritard. *Tempo I*
te ve - led le - het - vén min - dég bol - dog min - dég bol - dog

mindég mindég bol - dog vol - nek én mindég boldog volnék

p sempre

én, mindég bol - dog vol - nek én.

El mégy te - hát sze - gény lé - lek?

p

Óh, te pél - da nél - kül hív!

E - redgy! E - redgy!

Jobblesz, ha nem é - lek. Halj, óh halj meg kí - nos szív.

Ha nem szán - ta bal - sor - so - mat, 's megnem in - dúlt, in - - dúlt

kí - no - mon, hadd csúfol - ja ha - lá - lo - mat,

hadd ti - prógyék síro - mon.

KÓSA GYÖRGY: Hat kétszólamú kis kórus 6. sz.

Kétszólamú kórusgyűjtemény
(Szerk. Kiss Lajos bp. 1954. 113-114. p.)

A HAVASOK OLDALÁBAN
Kisfaludy Sándor

Andante espressivo

A h - vas - nak ol - da - lá - ban Ke - let - ke - ző

A ha - vas - nak ol - da - la - ban ke - let - ke - ző patak to, keletke - ző patak to,

pa - tak to! Mely a fenyők ho - má - lyá - ban

pa - tak to! Mely a fenyők homá - lyában búsan zúg - va szakadsz lo,

Bú - san zúg - va sza - kadsz lo, És tó - to - va

bú - san zúg - va szakadsz lo, szakadsz lo, És tó - to - va

osa - va - rog - va F á - ba, szirt - be ü - t ő - dől,

osa - va - rog - va F á - ba, szirt - be ü - t ő - dől.

Nemzeti Ének

(A Füredi Magyar Játékszínnek Hasznára. 1831.)

Dallama Arany János lejegyzése
Szerzője: Kisfaludy Sándor

Ad - ja Is - ten! hogy a Ma - gyart A fél Vi - lág u - ral - ja,
S vér - rel szerzett sza - bad - sá - ga So - ha ká - rát ne vall - ja.
Ad - ja Is - ten! al - kotmányunk Mind - ő - rök - ké áll - has - son,
S disz - lé - sé - nek sem - mi e - ró S i - dő - vész ne ár - t - has - son!

Ma is időszerű, s előadható a következő, az eredeti vers 3 szakaszából összeál-
lított 2 strófával:

1. Adja Isten! hogy a magyar Hazáját és Nemzetét, Nyelvét, s ősi tulajdonát Szeresse, mint életét. A magyar csak addig élhet, Míg a nyelve és szíve Magyar marad: Vége néki, Ha magának nem híve.	2. Tartsd meg Isten nemzet testét Árpád bajnok népének, Adj nemzeti tökélyeket Feleszmélő lelkének. Adja Isten, alkotmányunk Mindörökké állhasson, S disztlésének semmi erő, S idővész ne árthasson!

Nemzeti Ének

Bartalus István: Magyar népdalok
7. k. 17. sz. 1896

Lassan

Ad - ja is - ten, hogy a ma - gyart
A fél vi - lág u - ral - ja, Vérrel szerzett
sza - bad - sá - ga So - ha ká - rát ne vall - ja

Ad - ja is - ten al - kot - mányunk Mind - ő - rök - ké
 áll - has - son, Disz - lé - sé - nek sem - mi e - rő,
 I - dő, vész ne árt - has - son.

(Arany János után)

Csak hazáját, s becsületét

Csak ha - zá - ját, s be - csü - le - tét vé - del - me - zi a vi - téz,
 Fel - ál - doz - ni kész é - le - tét a ma - gyar is, o - da nézz.
 Raj - ta te - hát ha - zánk fé - nye, vi - téz paj - tás ha - zánk - ért!
 A dí - cső - ség szent tör - vé - nye mel - lett ont - sunk pi - ros vért.

(Kisfaludy Sándor neve alatt közli Fabó Bertalan: A magyar népdal zenei fejlődése. Bp. 1908. 281. l.)

TARTALOM

Kisfaludy Sándor dalban, muzsikában (Bevezető)	3
1. Magyar Szüretelő Ének	6
a) Beethoven zongorakíséréssel	7
b) Egynemű karra Halmos Lászlótól	8
c) Vegyeskarra Halmos Lászlótól	9
2. Nemzeti ének (Arany János lejegyzése)	10
a) Bartalus István zongorakíséréssel	11
3. Csak hazáját, s becsületét	13
a) Bartalus István zongorakíséréssel	14
4. Készülj magyar a csatára (Limbay)	16
5. Rózsa! Rózsa! közel vagyok	17
(A nemzetnek teste a nép)	18
7. Ott ahol én nevelkedtem	20
8. Napok jönnek, napok mennek (Zenéje Spech Jánostól)	24
9. Napok jönnek, napok mennek (Zenéje Mátray Gábortól)	27
10. Nem nyomhatnám el tüzemnek	29
11. A külföldön nyomorogva	33
12. Boldog valék nyugalmamban	36
13. Erdőn, mezőn zugva dül, fül	38
14. Himfy kesergő szerelméből	43
(Szüntesd óh sors haragodat)	
15. Lybiának homokjain	46
16. Elmégy tehát szegény lélek?	49
17. A havasok oldalában	51
18. Magyar (B dúr)	53
a) Hegedű-zongorára	55
b) Két hegedűre	57
19. Magyar (C-dúr)	59
20. Ungarischer Insurrections Marche	61
a) Magyar insurrekciós induló (Vonóstrió)	64
A honismerő Kisfaludy Sándor (Utószó gyanánt)	69
Jegyzetek	73